

ДР СТОЈАН БЕРБЕР

Учитељски факултет

Сомбор

ПРЕГЛЕДНИ ЧЛАНАК

AUTHOR REVIEW

UDK: 949.713"16":929 Janković S.

BIBLID: 0353-7129,10(2004)1-2,p.151-161

ИСТОРИЈСКИ ПОДАЦИ О УСКОЧКОМ СЕРДАРУ СТОЈАНУ ЈАНКОВИЋУ

Резиме: О Стојану Јанковићу, ускочком сердару из Равних Котара, до сада је писано углавном у коментарима народних јуначких песама. Нешто више саопштио је Бошко Десница, потомак Јанковића по женској линији, а штогод података, слабије кориштених, налази се разбацано у различитим штивима и документима који се односе на ускоке из Далмације. Сумирајући, анализирајући и повезујући досадашња сазнања, аутор је сачинио целовитију биографију овог знаменитог јунака, који је остао забележен у народним јуначким песмама као један од најупечатљивијих ликова српске историје али и српске епске поезије, које су и данас присутне у образовном процесу учитеља.

Кључне речи: Јанковић, кавалир Јанко, Стојан Јанковић, ускоци, Равни Котари.

Стојан Јанковић је познати ускочки јунак и сердар из Далмације.* У млетачким архивима назива се и *кавалир Јанко*. Негде се помиње и као Стојан Митровић, с обзиром да му се отац Јанко презивао Митровић.

Прве помене о Стојану Јанковићу као чувеном ускоку оставио је Вук Караџић, који у својим књигама вели да Стојан Јанковић није могао бити ратни друг Илије Смиљанића јер је Илија, као старији, био ратни друг Стојановог оца Јанка, па у коментару запажене песме *Жениба Стојани Јанковића* додаје:

* Глигор Станојевић пише да се у то време „географски појам Далмације поклапао са територијом под млетачком влашћу на источној обали Јадранског мора, изузев Боке Которске” и да „с обје стране млетачко-турске границе у Далмацији живио је један исти народ са идентичним погледима на живот и свијет” мада различите вере, односно да је Далмација, од пада Босне и Херцеговине под турску власт, постала вечна крајина и предзиђе Венеције. „Нигдје, – пише он – на нашем данашњем државном простору није било толико крви, насељавања и расељавања”.¹⁰

„Малоприје сам напоменуо, да су Млечићи 1669. године признали јунаштво Стојана Јанковића и поставили га сердаром над морлацима; последице су му одредили 29 дуката плате на мјесец и осим другијех различнијех поклона дали му златну колајну и два сина поставили му капетанима. Био је 14 мјесеци роб у Цариграду, па њекако утече и дође здраво у Котаре; и последице опет бијући се с Турцима погинуо је од пушке...”¹

А Војислав Ђурић у предговору своје *Анџологије народних јуначких ње-сама* (1977) пише:

„Стојан Јанковић је – како се види из историјских докумената – један од двојице или тројице најзнаменитијих вођа котарских ускока. Одликовао се у многим борбама против Турака за време дуготрајног кандијског рата. У једној од тих борби (код Обровца. 1666) пао је у турско ропство и провео у Цариграду четрнаест месеци. За ратне заслуге млетачке власти дале су му високо одликовање и имање у Котарима. У периоду мира између кандијског и морејског* рата имао је задатак да као најистакнутији ускочки старешина спречава нападе ускока на Турке. Зато је једно време – кад се његов брат Илија Митровић одметнуо од млетачких власти и почео на своју руку да ратује против Турака, – био интерниран у Млечима. По избијању морејског рата, с успехом је предводио котарске ускоке и одликовао се у низу сукоба с Турцима. Погинуо је у нападу на Дувно 1687.”²

Ови штурци подаци су углавном тачни, мада не у потпуности. Прво, Стојан Јанковић је као млад ратовао раме уз раме са својим оцем Јанком, па је тако ратовао и са старијим од себе Илијом Смиљанићем (Вук. дакле, грешни), односно Стојан је био заробљен од Турака, али не код Обровца, већ код Сињског Обровца, што су различита места (дакле, грешни В. Ђурић).³

Према подацима којима данас располажемо биографија ускока Стојана Јанковића може се извести знатно детаљније него што је то учинио Вук Караџић или неки потоњи историчари и историчари књижевности. За то највише треба захвалити Бошку Десници, потомку Јанковићевом по женској линији, који је писао о Стојану и ускоцима, али и преводио списе из млетачких архива о ускоцима.

Стојан Јанковић је рођен је у Жегару, на ониској и врлетној планини Буковици, изнад реке Зрмање, а недалеко од православног манастира Крупе, вероватно око 1636. године. Само село изнад плодног Жегарског поља, у који су Срби радо ускакали са турске територије из околине Динаре, где је вековима била турско-млетачка граница, па се претпоставља да су и Јанковићи отуда пристигли, односно његов деда Митар. Имао је брата Завишу и, најмлађег, Илију.

Када су Турци у време Кандијског рата заузели Жегар, Стојан је као момчић, заједно са оцем харамбашом Јанком Митровићем (рођен око 1614 г., такође у Жегару) и око 70 жегарских породица, ускочио јуна 1648. године на млетачку територију, у мало село Будин код Поседарја.

* Оба турско-млетачка рата, која су вођена да би се Млечани потиснули из Средоземља, беху дуготрајна: Кандијски рат (Кандија = Крит) трајао је од 1645. до 1669, а Морејски (Мореја = Пелопонез) од 1684. до 1699. године.

Јанко Митровић, који је имао старијег брата Вукадина (такође харамбаша)*, успешно је ратовао у друштву са ускочким харамбашом Петром Смиљанићем (који је прешао у Равне Котаре нешто раније, вероватно 1647. г. и то из Лике, од Удбине) и његовим синовима Илијом и Филипом, али и са харамбашом Илијом Миљковићем (који се такође помиње у млетачким документима тога времена и чије подвиге народни певач често приписује његовом имењаку Илији Смиљанићу). Године 1651. Јанко Митровић се описује у историјским документима као син покојног Дмитра (Митра, отуд -Митровић). Каже се да је старости око 35 година и да је уписан у лаку млетачку коњицу са мером хлеба на дан док траје рат.

У истим документима се каже за Стојана Јанковића да је „нејаки Стојан, син Јанка Митровића” већ 1650. г. почео да прима млетачку плату од 4 дуката месечно, што је 1653. г. повећано на 6 дуката, а то недвосмислено говори да се истицао својим јунашtvом у борбама против Турака.

Епитет нејаки, наравно, није означавао слаботињу, већ особу која још није пунолетна.

У епским песмама је и та појединост о Стојану сачувана. У песми „Јанко од Котара и Мујин Алил” у којој Јанко позива на мегдан Алила од Кладуше, казује се:

„Каде Турци у поље дођоше,
те се мало рахат учинише,
Јанко зове нејака Стојана:
*О мој сине, дијетле Стојане,
иди, сине, у шурску оргдију,
иће њоздрави од Кладуше Муја:
нек изведе нејака Алила,
нек изведе њољу на биљеју,
да сабљама мејдан њод'јелимо,
нека виде војске обадије
ко ће коме очи њреварити,
ко ли која њрије њоубити.*”

Млађани Стојан ратовао је, уз свога оца, и у друштву Илије Смиљанића, који је, као старији и искуснији, постао харамбаша 1648. г., након што му је отац Петар погинуо у великој изгибији ускока код Грачаца**.³⁴

С обзиром да је у тим бојевима Стојан стицао искуство будућег великог ратника, вреди поменути да су јула 1651. г. Стојанов отац Јанко Митровић и Илија

* Вукадин је погинуо пре Стојана. Он је био онај харамбаша којег су Турци, упавши у Равне Котаре 1648.1., били опколили код Зечева, па му, на наговор Илије Смиљанића, притекао у помоћ чувени Вук Мандушић и у неравној боју јуначки погинуо заједно са харамбашом Јованом Шандићем.

** Тада је заседу ускоцима поставио непомирљиви ускочки противник Јусуф-бег-Филиповић, који се крвнички обрачунао са заробљеницима. Док је Петар Смиљанић јуначки погинуо, догле је ухваћени рањени харамбаша Стеван Суботић жив одеран и рашчтетворен, а неки ускоци су и на колац набијени. Јусуф-бега су касније ухватили Петров син Илија и Јанко Митровић, али је замењен за талијанског племића.

Смиљанић поразили код Биљана и Кожловца турску војску од 5000 војника, која је била ударила на Равне Котаре, те да су 1652. г. године нанели пораз и турској војсци код Ливна, када су посекали 300 Турака и 120 заробили. Наредне године одбили су Турке који су кренули на Задар. Године 1654. двојица харамбаша су пустошили турску Босну, а потом су учествовали у нападу на Лику и спалили село Ондић у коме је живео убица Илијиног сина. Међутим, при повратку страдао је од турске заседе, на велебитском масиву Вучјак, Илија Смиљанић, тада већ сердар, који је ишао пешице на крају чете и био изненада нападнут с леђа.*

Јанко Митровић након тога наставља да сарађује са харамбашом Илијом Миљковићем. Године 1658. њих двојица су учествовала у одбрани Задра од босанског паше.

У фебруару 1659. г. дошло је до жестоког боја ускока са Турцима на реци Цетини. када су рањене обе харамбаше, и убрзо од рана и умрли.

Након смрти Јанкове за харамбашу је исте године произведен његов син Стојан, који је тада имао око 23 године и велико ратничко искуство.⁵

Стојан Јанковић је и као харамбаша учествовао у сталним борбама на Крајини, у којима је предњачио храброшћу и лукавством. У тим сукобима са ускочке стране истичу се и харамбаше Вук Мочивуна, Јанковићев кум, и Шибенчанин Цвијан Шарић. а са турске стране Јусуф-бег Филиповић, Алија Бојичић** и други јунаци познати из народних песама или историјских докумената.

Деветог марта 1666. г. Стојан креће у поход на турску територију заједно са још неколико харамбаша. у организацији харамбаше Цвијана Шарића. Око хиљаду ускока, што коњаника, што пешака, тада је, приликом неопрезне пљачке, упало је код Цетине, у близини Сињског Обровца, у турску заседу. Долази до великог окршаја, у коме се ускоци нису најбоље снашли јер су многи били млади и нису имали ратног искуства. Задарски ускоци из Равних Котара, који су се под вођством харамбаша Стојана Јанковића и Миљковића враћали са великим пленом нису се поколебали ни одступили кад су нагазили на заседу, већ су и сами одмах ушли у бој. Међутим, и поред срчаности коју су ускоци показали, већа турска сила их је успела да растури. Страдало је у том боју око 400 ускока, а при изгону Турака који су продрли у Равне Котаре погинуо је и Вук Мочивуна. Харамбаше Јанковић и (Матија?) Миљковић*** допали су ропства и, као јунаци

* Глава му је, као и других знаменитих јунака (Стеван Суботић, Бајо Пивљанин), послата султану у Цариград (главе Вука Мандушића и Вука Мочивуне доспеле су до најближих паша). После Илије сердар је постао брат му Филип Смиљанић, који је убрзо страдао у тучи са млетачким војницима (1656).

** Алија Бојичић погинуо је са неколико Турака 1663. г. на Цетини. Награђени су од млетачких власти за то харамбаша Михајло Миличевић и барјактар Ђурађ Раднић.

*** Миљковићи се у народном предању мешају са Смиљанићима, што се одразило и у народној песми „Ропство Јанковић Стојана” у којој се као роб помиње Илија Смиљанић. У историјским документима о ускоцима забележени су и Петар и Илија Миљковић. Као харамбаше и сердари помињу се и Милковићи (Миљковићи?).

на гласу, послани су на поклон султану у Цариград, који их је прихватио као своје робове, који се, за разлику од других, нису могли откупити!^{4,5}

После 14 месеци проведених у Цариграду (а не девет година и седам месеци, како се пева у народној песми) Јанковић и Миљковић су успели да искористе смањену турску будност због боравка непопуларног султана Мехмеда IV у околини старе престонице Једрена, где је боравио ради лова и разоноде,⁷ па су побегли – не зна се да ли копном или морем – у лето 1667. г. и поново се појавили у Котарима, што је снажно одјекнуло у европском хришћанском свету, с обзиром да је то био несвакидашњи подвиг. При бекству Стојан је убио Халил-бега Дураковића, сина турског великаша, а чим је стигао у Котаре поново се ставио на чело ускока и наставио да ратује, пустошећи турске територије.*

Кад је 1669. године завршен Кандијски рат, задарски генерални провидур за Далмацију и Албанију Антонио Приули писмено је посведочио о Стојановој храбрости, наводећи његова јунаштва, а млетачки дужд Доменико Контарини је издао дукалу (диплому) 1670. г. којом Стојана Митровића предлаже Сенату за *вишеза* *Св. Марка* (Свети Марко је заштитник Венеције, која се називала и Република Светог Марка), што је Сенат и усвојио, подаривши Стојану златну колајну у вредности од 100 дуката и посебну доламу.

Као Стојанови подвизи у рату помињу се том приликом следећи: погубио је Али-бега Дуракбеговића, одсекао главу Речеп-аги Филиповићу код Цетине (Филиповићи – српска потурчена породица из Гламоча – били су, као што је већ речено, чувени турски јунаци), посекао је Агу Велагића у Рудопољу (Велагићи су и данас велико место код Босанског Петровца) и Халагу Пајалитовића на книнском пољу Косову и „многе друге”, стекао више робова и „душману нанео знатне штете”^{4,5}

Августа 1670. г. Стојан Јанковић за своје јунаштво добија од Млетака као награду знатне комплексе земље (400 гоњала, што је преко сто хектара; *тоњал* – 2593 m²) у Равним Котарима и куће у насељу Ислам Грчки, што је претходно припадало Турчину Јусуф-аги Дурићу. Пошто је при турско-млетачком разграничењу следеће године Ислам, у који се Стојан био преселио, припао Турској, он добија заузврат кућу у самом Задру, у Рајској улици (*Paradiso*).

Дружи се у то време са Бајом Пивљанином када се овај 1674. г. преселио из Истре (куда је са својим хајдучима био измештен из Боке Которске, а према споразуму Турака и Млечана) у Задар и са њим се орођује удавши сестру Анку за Бајовог брата Митра.

* У доступним документима није забележено којим путем су наши јунаци побегли, да ли морем или копном. Мада би лакше било побећи као „слепи путник” на каквој млетачкој галији, вероватније је да се у стварности збило онако како народна песма казује, а што се можда певало већ у оно време: да су Јанковић и Миљковић успели да се домогну коња и новаца и да су, знајући турски језик и представљајући се као Турци, побегли копном, замећући трагове. Не би било чудно да је и сам Стојан подстицао гуслање такве песме.

Са женом Винком (или Вуком?) изродио је Стојан синове Николу и Ђурђа и кћер Анастасију. Јуна 1676. године, а према хроници Задранина Теодора Риналдија, у наступу љубоморе убио је супругу, коју је, наводно, затекао како греши са неким његовим пријатељем: љубавник је, иако рањен из Стојанове кубуре, успео да побегне, а жена Стојанова је издахнула након три ударца сабљом. О самом чину остала је прича код потомака Јанковића, односно Десница, да је наводно Стојан био без разлога љубоморан, јер је његов кум учи одласка у Венецију био дошао да се опрости и поздрави, али пошто Стојана није било код куће он се тада заприча са Винком и приупита куму шта да јој из Венеције донесе, а она му, задигавши сукњу, показивала обућу какву је желела и то баш у моменту када је бануо Стојан!⁴

Изгледа да Јанковић за своје недело није одговарао властима, односно да је имао сведоке о оправданости свога поступка, јер се исте године оженио са Антонијом Реци, Гркињом, грко-католикињом по вероисповести (православци који признају папу за врховног поглавара), са којом је имао децу Магдалену, Јанка, Марију и Слободана*, који су рано поумирали, али и сина Константина, који га је надживео.

Стојан Јанковић је био неписмен, али то није сметало да године 1681. буде од млетачких власти именован сердаром свих Морлака (односно ускока), са тада великом месечном платом од 25 дуката.

Након пораза Турака под аустријским Бечом у јесен 1683. г. у Равним Котарима и Книнској Крајини долази до метежа народа и устанничког гибања које предводи Стојанов брат Илија Митровић, о коме је остало предање да је био врло немиран и неукротив. На кратко су му се били придружили и Бајо Николић–Пивљанин и Бајов брат Митар. Да би се Илија смирио и избегао рат са Турцима, млетачке власти октобра конфинирају Стојана у Венецију, што говори да је изгледа и сам Стојан подстицао ратничке ускаче страсти. Његово склањање из Равних Котара делује смирујуће на вође устанка, па Млечани већ у децембру враћају Стојана кући. До тада је добар део северне Далмације под контролом ускока. А када је и Венеција, ушавши у савез са Аустријом, објавила рат Турској у пролеће 1684. г. Стојан се поново налази на бојишту.

У лето исте године рањен је у руку при сукобу ускока са турским пљачкашким одредом код Книна. Том приликом погинуло је око 120 Турака.

Августа је, заједно са сердаром Смољаном Смиљанићем – сестрићем покојног Илије Смиљанића** – и 5000 ускока, похарао Гламоч и дворове алајбега Филиповића, а у повратку је код Грахова разбио војску босанског Мазул-паше.

* Слободан је забележен у талијанским списима као Либерон. По томе правник и писац Слободан Јовановић не би био први Србин са тим именом. како се, иначе, често тврди!

** Смољан Смиљанић, Стојанов ратни друг, I био је велики јунак, а сердарство је добио после смрти Филипа Смиљанића. Презиме је узео по ујаку Илији. Народно предање је многе његове подвиге приписало Илији Смиљанићу, стопивши на тај начин те две личности у једну. Након смрти Смољана Смиљанића место сердара доњих Равних Котара припало је Божи Милковићу (1688).

Био је са Смољаном Смиљанићем и у пролеће 1685. г. у нападу на Сињ, када је млетачка војска потучена од надмоћне турске војске коју су предводили херцеговачки и босански паша, па се млетачки командант генерални провидру Петар Валијер једва спасао бекством.

Исте године у лето упао је Стојан Јанковић са својим Морлацима успешно у турску Лику и пустошио је, а потом је одређен да са 800 ускока штити планинске прелазе од босанских Турака.

У јулу исте године продро је дубоко у турску територију у западној Херцеговини, нападајући Читлук и Љубушки.

Потом опет креће према Лици, на Грачац, у договору са аустријским генералом из Карловца, али је аустријска војска закаснила, па напад на град бива одбијен.

У септембру продире Стојан Јанковић са ускоцима у Босну до Вакуфа и Билаја, одакле преводи мноштво православних Срба на млетачку територију.

Само у години 1685. превео је Стојан Јанковић преко 5000 ратника са турског подручја на млетачко и тако оснажио своје ускочке одреде.

Јануара 1685. Јанковић је са 2000 људи напао лички Лапац, запалио дворе Ибрахима Пашића и заробио бихаћког Идриз-агу, а са собом повео преко хиљаду нових ускока, који су смештени у Брибир и Островицу.

Јула исте године са 5000 пешака и 1500 коњаника напада Ливно. Тада је под Гламочем посечено 200 турских коњаника.

Септембра Стојан Јанковић и сердар Смољан Смиљанић опустошили су поново околину Ливна и убили чувеног турског четобашу Каралију.

У новембру су Стојанови синови Никола и Константин именовани за команданте регименти (пешака, односно коњаника), па Стојан врбује људе и за њихове одреде.

У децембру је пресрео Турке из Книна који су под командом Осман-ћехаје Ђеврсковића продрли до Перушића, отео им плен и убио барјактара Селама Топића.

Учествовао је и у освајању Сиња.

Име Стојана Јанковића уносило је страх у непријатељске редове, а радост у душе Срба и хришћанског света.

Сам српски патријарх Арсеније III Чарнојевић намеравао је 1686. г. да у Далмацију, у договору са Стојаном, пошаље као помоћ и охрабрење Српству својих 100 наоружаних коњаника.

Успешно ратују и Стојанова браћа Завиша и Илија.

Крајем јануара 1687. г. Стојану умире жена Антонија.

Почетком августа Стојан је опустошио са ускоцима Лику и Крбаву.

Овај чувени ускочки старешина, опеван у бројним српским јуначким песмама, погинуо је 23. августа 1687. године приликом млетачког напада на Дувно.

По извештају млетачког команданта коњице Антонија Зена десило се то на следећи начин:

Генерални провидур Гириоломо Корнаро науми да освоји Херцег Нови у Боки, па упути команданта коњице Антонија Зена да са Стојаном Јанковићем иде у Сињ и да врши упаде у Босну и веже за себе босанске Турке. Око 20. августа Зено стигне у Сињ и истог дана сазна да је херцеговачки алајбег, уместо босанског паше Атлагића који је био на ратишту у Угарској, дошао са спахијском војском у Дувно. Зено се одмах покрене са Стојаном Јанковићем. Са 1000 котарских коњаника, 2300 котарских пешака (Морлака) и 300 плаћених коњаника 23. августа осване под Дувном, потуче у првом налету спахије, а алајбега опколи у џамији. Котарани опљачкају и попале Дувно и усева у пољу, али док су то радили и док се Зено спремао да нападне на опкољеног алајбега, укаже се, после подне, турски помоћни одред од стране Ливна. Зено позове војску да се окупи око њега, али се ускоци повуку према брдима, не слушајући његове наредбе. Око 18 часова Турци почну све више да навиру, па Јанковић, који је дотад већ посекао три турске главе, крене са десетак пратилаца на Турке, не би ли осоколио ускоке. Пошто Турци нису хтели да се повуку, а Стојан није одустајао и поред Зенове опомене, Зено истури један ескадрон коњице под командом капетана Радоша, а напослетку крене и сам са плаћеном коњицом да Стојану помогне. Настаде окршај са Турцима који је трајао неколико сати. У њему погине мноштво угледних Турака, међу којима и неки припадници фамилија Ченгића и Филиповића. У боју настрада и Стојан Јанковић. Прво га погоди пушчани метак, а потом доби ударац сабљом преко леђа. Изнесен са попршта тако тешко рањен, успео је, пре смрти, да замоли Зена да се побрине за његове синове, објашњавајући да је хтео да Турке намами, по ранијем договору, у отворено поље. Умро је после неколико часова.

За то читаво време Моралци нису хтели да улазе у битку са надмоћном турском војском.

Зено на крају закључује о Стојану: „Погинуо је доиста онако како је и живео: као велики војник. И може се казати да је сам потражио смрт, јер су силе биле и превише неједнаке...”

Сахрањен је, вероватно, у цркви у Будину (којег више нема), мада се не искључује могућност да је сахрањен и у Исламу Грчком, код своје куле.

По предању ускоци су Стојанову утробу закопали у Дувањском пољу, наваливши на њу гомилу камења, а тело му пренели у Котаре и сахранили у цркви у Будину.

Уместо Стојана на место котарског сердара постављен је његов брат Завиша Јанковић, који се такође истицао храброшћу.

Стојана Јанковића, који је имао осморо деце, надживела су само два његова сина: Никола, син Винкин, војнички старешина на Леванту, који је живот завршио 1688. и Константин, син Антонијин, капетан коњичке чете, који је умро 1692. године.

Породица Јанковић угасила се 1731. године смрћу сердара Илије Јанковића, Завишина сина (Завиша, такође *вишез св Марка*, умро је 1702, Илија Митровић,

млађи Стојанов брат, нешто раније, 1693, – постојала је сумња да је, непокоран, отрован од Млечана), па је титула сердара, са припадностима, прешла на синове Завишине кћерке удате за пуковника Тодориса Деде, Грка, али се и породица Деде-Јанковић угасила 1874. г. смрћу конта Илије Деде-Јанковића, кога у својим сећањима помиње Симо Матавуљ.*

Качић вели да је Стојана Јанковића погубио пушком Мујо Нацаковић.⁸

По Б. Петрановићу Стојан Јанковић се у Цариграду оженио Туркињом и изродио два сина (близанци?), који су се звали Кулен-ага и Бешир-ага. Од њих су пореклом Куленовићи и Беширевићи, који то и признају (*Т. Маретић*).⁹

Постојао је још један Стојан Јанковић – био је то Стојанов синовац, син Илије Митровића, који је 1717. г. именован сердаром Горњих Котара и имао титулу *коније*.

Према портрету који је сачуван, Стојан Јанковић је био висок и витак, чврсте и издужене браде, јаким уфитиљених бркова, смела и јасна погледа, а упурађен носио је велику тамну чалму, белу кошуљу, украшене токе и богато извезен копоран, док је за појасом имао урешено сребрно оружје – ножеве и сабљу.

А народни певач га је овако богато украсио у песми „Женидба Стојана Јанковића”:

„Када дође Мустај-беже Лички,
пјан катана под јеликом спава
сав у срми и у чисту злату:
на глави му калпак и челенке,
један калпак, девет челенака;
покрај њих је крило оковано,
ваља крило хиљаду дуката;
на плећима зелена долама,
на долама тридесет путаца,
свако пуце по од литру злата,
под гр’оцом од три литре злата,
и оно се на бурму отвара,
у њем носи за јутра ракију;
по долама троје токе златне,

* Овај аутор може да посведочи да је у Исламу Грчком до најновијег рата постојала (1990) добро очувана кула Стојана Јанковића, подигнута на спрат и са дворишним просторијама за послугу. У дну куле налазила се подрумска просторија која је служила као затвор (тамница), из којег је заробљеник могао да види крајак природе кроз омален прозор утврђен гвозденим шипкама. Око куле је била озидаана висока ограда. У непосредној близини двора Јанковића налази се капела, у којој је сахрањен и Владан Десница, потомак Јанковића по женској линији и чувени писац романа *Прољећа Ивана Галеба*. Читав комплекс имао је меморијални карактер, а као водич је служио мушки потомак породице Десница. Након пада Републике Српске Крајине 1995. године, кула Стојана Јанковића је, према сведочењима, темељно опљачкана од хрватских постројби.

златне токе по од двије оке,
 двоје вите, а треће салите;
 на ногама ковче и чакшире,
 жуте му се ноге до кољена,
 побратиме како у сокола;
 из ковчи су синцири од злата,
 на синцирим' ситне титреике,
 што ђевојке носе о гр'оцу;
 опасао мукадем-појаса,
 за појасом девет даницкиња
 све у чисто заљевене злато;
 о бедри му сабља окована,
 на сабљи су три балчака златна
 и у њима три камена драга,
 ваља сабља три царева града;
 у крилу му лежи павталија,
 на њојзи је тридесет карика,
 свака павта од десет дуката,
 код нишана од тридес'т дуката,
 више злата него љута гвожђа.
 Када јунак из травице дине,
 уз јелу се узвијају гране.”

ЛИТЕРАТУРА

1. Бербер, Стојан (1997): *Српске јуначке ђесме Крајине*, Бањалука: Глас српски, Приштина: Нови свет.
2. Десница, Бошко (1991): *Стојан Јанковић и ускачка Далмација*, Београд: СКЗ.
3. Ђурић, Војислав (1977): *Анџолоџија народних јуначких ђесама*, Београд: СКЗ.
4. *Историја кошарских ускока*, 1646–1684, св. I (1950), приредио Десница Бошко, Београд: САН.
5. *Историја кошарских ускока*, 1646–1684, св. II (1951), приредио Десница Бошко, Београд: САН.
6. Качић-Миошић, Андрија (1956): *Разговор ујодни народа словинскоја*, Загреб: Зора.
7. Маретић, Томо (1966): *Наша народна еџика*, Београд: Нолит.
8. Самарцић, Радован (1983): *Велики век Дубровника*, Београд: Просвета.
9. Станојевић, Глигор (1987): *Далмајинске крајине у XVIII вијеку*, Београд: Историјски институт, Загреб: Просвјета.

10. Стефановић Караџић, Вук (1964): *Српске народне њјесме*, књига трећа, Београд.
-

Summary: Everything about Stojan Jankovic, the Uskok sergeant from Ravni Kotari was written in the form of comments of national epic songs. Bosko Desnica his ancestor after female line wrote some more. However, all recorded data were randomly used, and lay spread in different texts and documents about the Uskoks from Dalmatia. The author of this paper tried to sum them up, to analyze and connect them into a biography of the famous hero, who was described in the national epic songs as one of the most significant heroes in Serbian history and epic poetry, present in contemporary teacher education process.

Key Words: Jankovic, cavalier Janko, Stojan Jankovic, Uskoks, Ravni Kotari.

Резюме: О Стојане Јанковиче, гайдуцком сердаре из Равних Котаров, до сего времени писалось в основном в комментариях народных эпических стихотворений. Бошко Десница написал о нём немного подробнее, будучи его потомком по женской линии, а некоторые мало употребляемые факты, находятся разбросанные в различных текстах и документах, относящихся к гайдукам из Далмации. Суммируя, анализируя и связывая имеющиеся до сих пор данные, автор создал более полную биографию этого знаменитого героя, о котором писалось в народных героических сказаниях как об одном из наиболее замечательных образов сербской истории, а и сербской эпической поэзии, присутствующей и сегодня в процессе образования учителей.

Стержневые слова: Јанкович, кавалер Јанко, Стојан Јанкович, гайдуки, Равны Котары.